

ISSN 0353-295X (Tisak) ISSN 1849-0344 (Online)
 Radovi - Zavod za hrvatsku povijest
 Vol. 46, Zagreb 2014

UDK 327(410.1)“1699/1703“(091)
 327(560)“1699/1703“(091)
 izvorni znanstveni rad
 marijakocich@gmail.com
 DOI: 10.17234/RadoviZHP.46.4

Engleska i Porta od mira u Sremskim Karlovcima do „jedrenskog događaja“¹

Veliki turski rat (1683-1699.) predstavljao je preloman momenat u osmanskoj istoriji, kada je ova država na novim osnovama morala da reguliše odnose sa Evropom. Najznačajnije posledice imao je po njenu diplomatiju, koja je bila prinuđena da sledi manir, primenjivan u evropskim državama. Istraživanje je fokusirano na prve godine, koje su usledile nakon sklapanja mira u Sremskim Karlovcima (1699.) i nastojanjima Engleske i Porte da usklade vlastite interese. Utemeljeno je na arhivskoj građi iz Nacionalnog arhiva u Londonu (*The National Archives at Kew Gardens, London*), uz korišćenje drugih izvora (putopisa, memoara), sa ciljem da se odredi stav Londona prema Porti, diktiran imperativom održavanja trgovine sa ovim delom sveta.

Ugovor u Sremskim Karlovcima (26. I 1699.),² kojim je okončan Veliki turski rat, kako se ispostavilo predstavljao je pre trenutno, nego konačno rešenje.³ Najznačajnija njegova posledica predstavljala je odluka Porte da prihvati ideju „fiksne granice“, što je bilo nespojivo sa politikom, koju je Osmansko Carstvo od svoje pojave zastupalo, a koja se temeljila na podeli sveta na *dar ul-islam* i *dal ul-garb*.⁴ Upravo su ovu činjenicu pojedini istoričari prepoznali kao prihvaćanje određenog segmenta međunarodnog prava od strane Porte.⁵ Po impresiji ambasadora Engleske na Porti, Vilijema Padžita (1692.-1701.),⁶ njime je Poljska

¹ Rad je nastao kao rezultat istraživanja na projektu *Modernizacija Zapadnog Balkana* (ev. br. 177009) koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

² Odredbe ugovora u: DU MONT 1731, VII/2: 447-448 (sa Rusijom), 448-451 (sa Nemačkom), 454-458 (sa Venecijom). Videti i: ABOU EL HAJ 1967.

³ Opat Bizozeri od ostalih predstavnika „italijanske historiografije“ poznog XVII i početka XVIII veka najdetaljnije iznosi činjenice o Kongresu u Sremskim Karlovcima, kao i diplomatskim dešavanjima u vreme koje je nakon njega usledilo; BIZOZERI 1720: 506-545. Videti i: САМАРЦИЋ 2007. O pregovorima u Sremskim Karlovcima i odnosu Porte detaljnije u: KOCIĆ 2014b (u štampi). O učešću Venecije na ovom Kongresu: КОЦИЋ 2013a: 376-381.

⁴ ABOU EL HAJ 1969: 467-468.

⁵ ABOU EL HAJ 1969: 468. Prema pojedinim istoričarima, međutim, kapitulacije su predstavljali prvi segmenat koji je u redovno funkcionisanje diplomatskih odnosa Porte sa Evropom predstavljale prvi znak prihvatanja dostignuća međunarodnog prava, koji je najavio ulazak Osmanskog carstva u evropski koncept. O tome detaljnije u KOCIĆ 2014a (u štampi).

⁶ *William Paget*, šesti baron Padžit (1637.-1713.), ranije je službovao kao rezident Engleske u Beču. Kako su se prethodna imenovanja Vajthola pokazala neuspešna, London je odlučio da njemu,

bila u potpunosti zadovoljna, dok se sa Rusijom „ništa više nije moglo učiniti“.⁷ Stara nezadovoljstva opterećivala su i dalje odnos Porte s Evropom, dok je u osmanskome javnom mnjenju opstala struja, koja je Veneciju definisala za svog najvećeg neprijatelja.⁸

Pisma koje je Padžit slao Vajtholu ispunjena su rečima hvale koje je Porta uputila Engleskoj i želji da se što pre vrati u domovinu u očekivanju da London izabere njegovog nasljednika.⁹ Iako je Porta insistirala da ostane i dalje ambasador,¹⁰ on je ovaj predlog u nekoliko navrata odbio, pravdajući se narušenim zdravljem. U subotu 25. jula 1699. pozvan je u zvaničnu audijenciju kod sultana. Odazvao pozivu i otišao na Portu u pratnji 100 ljudi. Tom prilikom predato mu je pismo reis ul-kitaba,¹¹ koji je predstavljalo najsrdačnije izjave zahvalnosti za neutralnu medijaciju u Karlovcu.¹² Novi ambasador Luja XIV. (1643.-1715.), Šarl Feriol (1699.-1711.),¹³ kao znak demonstracije odlučne politike Francuske, uspeo je odmah nakon dolaska u Carigrad da izazove incident tokom prve audijencije.¹⁴ U isto vreme u Carigrad su stigli ambasadori zaraćenih strana radi ratifikacije ugovora u Sremskim Karlovcima, dok je ugovor sa Rusijom potpisan 12. jula 1700.¹⁵

Prilike u Engleskoj nisu bile povoljne po Vilijema III. (1689.-1702.). Parlament sazvan krajem 1699. otkrio je letargiju koja je obuzela dvor i kralja, koji

koji je bio upućen u dešavanja na Porti, i diplomata od karijere, prepusti položaj ambasadora u Osmanskom Carstvu.

⁷ PRO, SP, 97/21: 45v; Pera, 12. II 1700.

⁸ PRO, SP, 97/21: 75r; Jedrene, 19. I 1702. Videti i: KOCIĆ 2014b (u štampi).

⁹ PRO, SP, 97/21: 46r; Pera, 12. II 1700.

¹⁰ Porta je u London poslala marta 1699. pismo adresirano na Vilijema III., kojim je tražila da Padžit i dalje ostane ambasador; SETTON 1991: 406.

¹¹ Reis ul-kitab (*reis ül-kütüb*) šef pisarske službe na Porti. Tokom XVII. veka njegova uloga u diplomatskoj komunikaciji Porte sa zapadnim državama raste, da bi sredinom narednog veka na ovom polju smenio uticaj velikog vezira.

¹² PRO, SP, 97/21: 53r-53v;?, 20. VII 1699.

¹³ *Charles de Ferriol, marquis d'Argental*, sin Žaka de Feriola člana Parlamenta Meca i komesar Privredne komore od 1662. Ovo je njegovom sinu omogućilo društveni uspon. Šarl Feriol je preminuo 22. X 1772. u dobi od 70 godina; DE LA CHAYENE-DEBOIS 1773², VI: 352. Videti i: САМАРЦИЋ 1992: 43-44. Šarl Feriol je 1692. boravio u ovoj državi u sklopu francuske vojne pomoći, dok ga Hamer pominje kao obaveštajca koji je iz logora velikog vezira kod Beograda obaveštavao francuskog ambasadora na Porti; VON HAMMER 1979, III: 57. On je i narednih godina slat u Osmansko Carstvo sa istim ciljem. O tome: KOCIĆ 2014b (u štampi). U objavljenoj njegovoj prepisci nedostaju pisma za period od 1700. do 1707. zbog čega je za ovo istraživanje neupotrebljiva; VARENBERGH 1870.

¹⁴ Incident (11. XII 1699.) svodio se na odbijanje Šarla Feriola da pre ulaska u prostoriju za prijem otpaše sablju, jer po kodeksima koje je Porta primenjivala pred sultana se moglo izaći jedino bez ikakvog oružja. Detaljnije u: DE LA MOTRAYE 1723, I: 198-202, TOURNEFORT 1741, II: 214-281.

¹⁵ ABU EL HAJ 1969: 467.

se prepustio krilatici da će „vreme sve pokazati“.¹⁶ Približavanje Engleske i Francuske, potaknuto nagoveštajima buduće „krize španskog nasleđa“, stavilo ga je u nezavidan položaj prema Nizozemskoj, koju je bilo najteže pridobiti za saradnju sa Versajem. U tome se još jedno opirao Amsterdam, što je ulilo nadu Vilijemu III (koji je ujedno bio i štatholder Nizozemske) da je moguće pritiscima ostalih članica Ujedinjenih Provincija izvojevati njegov pristanak.¹⁷ Engleska politika u tom periodu bila je fokusirana na rešavanju pitanja španskog nasleđa, koje je postalo izvesnost, i nastojanjima Vilijema III da se održi na vlasti. London upleten u visoku evropsku politiku veću pažnju poklanjao je odnosima sa Bečom, Versajem i Madridom, rešen da uzme učešća u prekrajanju mape Evrope, nego Levantu.

Očekivani nestanak Karlosa II. (1665.-1700.) poslužio je da se više kandidata javi na upražnjeni presto.¹⁸ Nagoveštaj buduće borbe produbljen je smrću pape Inoćentija XII. (1691.-1700.), koja je ponovo istakla dve sukobljene francije u Vatikanu.¹⁹ Jednu profrancusku, a drugu prohabsburšku. Za novog papu izabran je (23. XI. 1700.) kardinal Đovani Frančesko Albani, koji je uzeo ime Kliment XI. (1700.-1721.).²⁰ Time je stvorena ozbiljna kriza u međunarodnim odnosima, koja je eksalirala izbijanjem Rata za špansko nasleđe (1701.-1713.).²¹

Vest o smrti Karlosa II stigla je u Carigrad početkom decembra 1700. Obri de la Motrej je zabeležio da je Feriol odmah nakon toga učestio posete grofu Imre Tekeliju. Njemu nije ostalo strano postojanje izvesnog „Projekta“ o podizanju ustanka u Ugarskoj, u kome je trebalo da uzme učešća i Tekeli. Lord Padžit, opisan kao dosledni imperijalista, nastojao je da očuva dobre odnose između Beča i Porte, koje su spletke Šarla Feriola pretile da naruše. Rezident Leopolda I. (1658.-1705.) u Carigradu, Talman, potvrdio mu je postojanje takvog plana. U tom trenutku Mađari su bili spremni na novu pobunu protiv Beča, što bi samo pogoršalo položaj Leopolda I. Šarlu Feriolu su iz Francuske stigli skupoceni predmeti, za koje je de la Motrej smatrao da su trebali biti iskorišćeni kao mito osmanskim službenivima i podanicima.²²

Francuska je februara 1701. napala tvrđave u španskoj Nizozemskoj (Belgija), stvorene kao odbrambeni sistem. Ovo je pružilo kao povod za obnovu saveza iz 1689, takođe poznatog pod imenom Velika alijansa. Njeni temelji postavljeni su

¹⁶ GRIMBLOT 1848, II: 379; Hempton Kourt, 27. XI 1699.

¹⁷ GRIMBLOT 1848, II: 383; Kensington, 15. XII 1699.; GRIMBLOT 1848, II: 387; Kensington, 29. XII 1699.

¹⁸ Detaljnije u: SAMARDŽIĆ 2005: 290-300.

¹⁹ O njihovom postojanju detaljnije u: КОЦИЋ 2013a: 65-66.

²⁰ OTTIERI 1753, I: 232-233.

²¹ O njegovim uzrocima: ROOSEN 1987. Videti i: YOUNG 2004: 303-413.

²² DE LA MOTRAYE 1723, I: 208.

ugovorom u Hagu (7. IX. 1701.) između Leopolda I, Engleske i Nizozemske. Druga tačka ugovora sankcionisala je nastojanje Engleske i Nizozemske, koje su tražile sigurnu plovidbu za svoje trgovce.²³ U isto vreme Porta je odlučila da potencijalnog kandidata za vođu ugarskih pobunjenika, grofa Imre Tekelija, pošalje u konfinaciju u Iznik (vizantijska Nikomedija).²⁴ Time je ujedno potvrdila ranije izrečeni stav da ne ulazi u novi sukob sa Bečom.

Rat koji se velikim delom poveo na moru stavio je Sredozemlje u centar interesovanja, dok su komunikacije sa Levantom iznova došle u priliku da budu prekinute zbog praktikovanja privaterije sa svih strana. Francuska se vratila politici podbadanja Porte da uđe u rat sa Leopoldom I. Pobuna Đerđa Rakocija,²⁵ kandidata koga je ugarsko plemstvo istaklo za svog vođu nasuprot Imre Tekeliji, mogla je da posluži kao idealan povod za to. Kako je Robert Sutton tvrdio, upravo su Francuzi gurali Portu u novi rat.²⁶

Unutrašnje prilike u Engleskoj reprezentovale su negativan odraz prethodnog rata. Vilijem III. naišao je na ozbiljnu opoziciju u Engleskoj zbog namere da sačuva na okupu jake kopnene snage. Donji dom Parlamenta izglasao je decembra 1697. odluku o raspuštanju jedinica regrutovanih od 1680. Naredne godine okupljen je novi Parlament, na kome je odlučeno da pod oružjem ostane 7.000 vojnika. Ovo je Vilijema III. navelo da se povuče u Nizozemsku u znak ličnog protesta.²⁷ Novi Parlament februara 1701. dokazao je da su torijevci,²⁸ koji nisu bili naklonjeni novom ratu, stekli većinu.²⁹ Napad koji je Francuska izvršila na tvrđave u današnjoj Belgiji februra te godine, alarmirao je javnost u Engleskoj. Englezi su počeli da strahuju od ujedinjenja španske i francuske mornarice, čime bi njihov pristup Levantu bio blokiran. Ovo je glavni razlog, koji je uticao da torijevska većina, do tada negativno nastrojena prema ratu, počne da podržava kralja. Parlament raspušten 2. juna 1701. dokazao je Vilijemu III. da se može nadati njegovoj podršci, ukoliko dođe do rata sa Francuskom.³⁰

²³ MITCHAEEL 1908: 398.

²⁴ DE LA MOTRAYE 1723, I: 212.

²⁵ O ovome svedoči jedan savremeni izvor francuske provijencije, koji se mora uzeti sa dozom rezerve: BRENNER 1739.

²⁶ PRO, SP, 97/21: 92r; Pera, 20. III 1702.

²⁷ MITCHAEEL 1908: 386-387.

²⁸ Torijevci su u političkom životu Engleske predstavljali suprotnost vigovcima. Termin se prvi put počinje upotrebljavati u vreme krize 1678.-1681. kada je aktuelno pitanje postala „Povera o isključenju“ koja je predviđala da se Džejsmu vojvodi od Jorka, bratu kralja Čarlsa II., kao katoliku uskrati pravo na presto. Torijevci su zastupali pravo da on može naslediti presto. Podržavali su jaku monarhiju.

²⁹ MITCHAEEL 1908: 396.

³⁰ MITCHAEEL 1908: 397.

Za novog ambasadora Engleske na Porti imenovan je 1701. Robert Sutton (1701.-1716.).³¹ Odluku je ovog puta preuzeo Vajthol, suprotno decenijama primenjivanoj praksi da Levantska kompanija³² imenuje ambasadora na Porti. Neočekivana smrt Vilijema III. marta 1702. otvorila je pitanje akreditovanih ambasadora. Međutim, Robert Sutton odgovarao je kraljici Ani (1702.-1714.), koja je odmah po dolasku na vlast pala pod uticaj vojvode od Malbora. Vest o smeni u Londonu stigle su nakon nekoliko nedelja i do Sutona. U pismu od 30. maja 1702. izrazio je žaljenje povodom nestanka Vilijema III., ali i čestitke zbog stupanja Ane na presto, čijoj se milosti ponudio, poželevši joj dugu i prosperitetnu vladavinu.³⁴

Robert Sutton stigao je u Carigrad u vreme, kada je na vrhuncu moći bio šejh ul-islam³⁵ Fejzulah-efendija,³⁶ istinski vladar države i najveći protivnik mira s Venecijom.³⁷ Dominacijom Fejzulaha mir sa ovom državom postao je neodrživ, zbog čega je ambasador Engleske dobio zadatak da radi na očuvanju dobrih odnosa baila sa Portom.³⁸ Veliki vezir Amdžazade Husein-paša (1697.-1702.) uspeo je da stvori jaku opoziciju, koja je zahtevala povratak Moreje (Peloponeza). Obimne ratne pripreme tokom proleća 1702. išle su u prilog slutnji savremenika da će Porta brzo zaratiti sa Venecijom.³⁹ Napetost u njihovim odnosima pojačavali su incidenti u Jadranskom i Egejskom moru, inicirani željom gusara za sticanjem plena.⁴⁰

Uklanjanje Amdžazade Husein-paše krajem leta 1702. najavio je promenu kursa osmanske spoljne politike. Smena velikog vezira mogla bi za Osmanlije

³¹ Robert Sutton (Robert Sutton, 1671.-1746.), bio je unuk Henrija, mlađeg brata prvog vojvode od Leksingtona. On je 1695. oputovao u Beč kako bi služio kao kapelan lordu Leksingtonu (II baron). Kada je Leksington 1697. opozvan, Robert Sutton imenovan je za rezidenta. Potom je 1701. poslat za ambasadora na Porti; SUTTON 1851: 4. Deo njegove prepiske objavljen u: KURAT 1953. Ona predstavlja značajan izvor neosmanske provijencije za istoriju Osmanskog Carstva početkom XVIII. veka; SETTON 1991: 420, nap. 77.

³² Levantska kompanija (*Levant Company*) osnovana je 1581. uz pristanak Elizabete I. U arhivskoj građi jednako se pominje i kao Turska kompanija (*Turkish Company*). Videti i: WOOD 1964²: 1-41.

³³ O tome detaljnije u: TEMPERLEY 1908: 460-461.

³⁴ PRO, SP, 97/21: 98r; Pera, 30. V 1702.

³⁵ Vođa muslimanske verske zajednice u osmanskoj državi.

³⁶ Nekoliko meseci nakon dolaska na vlast Mustafa II uklonio je šejh ul-islama Ali-efendiju i na njegovom mesto doveo Fejzulah-efendiju (1695-1703), koji u tom trenutku nije uživao veliku naklonost muslimanske zajednice (*umma*). On je ranije već jednom bio izabran za šejh-ul-islama (1687), ali je nakon nekoliko meseci na ovom položaju proteran. Tokom borbe za Hios (1694) Fejzulah-efendija, koji je boravio na ovom ostrvu, pozivao je muslimane na predaju. Ovo je kasnije uticalo na neraspoloženje javnosti prema njemu.

³⁷ PRO, SP, 97/21: 75v; Jedrene, 19. I 1702.

³⁸ PRO, SP, 97/21: 96r; Jedrene, 23. IV 1702.

³⁹ PRO, SP, 97/21: 108v; Pera, 13. IV 1702.

⁴⁰ OTTIERI 1753, I: 418.

predstavljati preludijum za ulazak u novi rat. Njemu je tom prilikom oduzet sav nakit i 40 najboljih konja, što je ukazivalo da je pao u sultanovu nemilost. Robert Suton pretpostavljao je da ovo nije kraj njegovih nevolja, očekujući da će i ostali deo njegove imovine uskoro biti konfiskovan.⁴¹ Ljudi koji su mu bili odani, takođe, su uklonjeni, a na njihova mesta dovedene kreature Fehzulah-efendije.⁴² Uklo-njen je i Osman-paša kajmakam Carigrada,⁴³ miljenik Amdžazade Husein-paše i imenovan za pašu Damaska, u vreme kada je Porta izdala naredbu za utvrđivanje Niša.⁴⁴ Ovakvu situaciju nastojali su da iskoriste Francuzi, podbadajući stanovni-ke Carigrada protiv država, sa kojima je Porta u Sremskim Karlovcima sklopila mir.⁴⁵ Novi veliki vezir Daltaban Mustafa-paša (1702.-1703.), poreklom Bošnjak, tokom minulog rata istakao se vojnim uspesima što ga je predodredilo za ovaj položaj. Međutim, mnogo veću opasnost po miru naklonjenoj struji, predstavljala je činjenica da je narod sa odobravanjem dočekao njegov dolazak na vlast.⁴⁶

Mnogi antagonizmi, čiji su koreni ležali u Velikom turskom ratu, preživeli su sukob, koji ih je stvorio. Odnosi s Bečom nisu bili idilični, jer se razgraničenje spoticalo na posedovanju Novog. Ovo je predstavljao glavni razlog da Vilijem Padžit na povratku u London ostane četiri meseca u Beču,⁴⁷ kako bi sprečio da granični incident preraste u sukob. Međutim, austrijske vlasti nisu dopuštale Por-tinim podanicima (izuzev Jevrejima i hrišćanima) da ulaze na njihovu teritoriju dalje od Sremskih Karlovaca. To je Portu navelo da nemačkim trgovcima zabrani ulazak na svoju teritoriju. Kada su pojedini od beogradskog paše zatražili dozvolu za nastavak putovanja, bili su odbijeni. Kako je Robert Saton naveo, iza toga je stajao Šarl Feriol.⁴⁸ Nerešeno posedovanje Novog i zabrane nemačkim trgovcima da trguju na osmanskoj teritoriji doveli su do toga da se Beč reši da pošalje početkom 1703. internuncija⁴⁹ u nadi da će uspeti da izgradi bolje odnose sa Portom.⁵⁰

⁴¹ PRO, SP, 97/21: 84r; Pera, 8. IX 1702.

⁴² PRO, SP, 97/21: 87r; Pera, 18. VIII 1702.

⁴³ Česta odsustva kada je predvodio vojsku naveli su velike vezire da počnu da imenuju zamenika (kajmakama) u Carigradu a potom u Jedrenu, gde su sultani od sredine XVII veka boravili. U kompetenciju kajmakama spadao je i odnos sa diplomatama, koji su im se za svaku novu audijenciju na Porti, prethodno obraćali.

⁴⁴ PRO, SP, 97/21: 90r; Pera, 18. VIII 1702.

⁴⁵ PRO, SP, 97/21: 88r.

⁴⁶ PRO, SP, 97/21: 85r; Pera, 8. IX 1702.

⁴⁷ PRO, SP, 97/21: 102r; Pera, 30. XI 1702.

⁴⁸ PRO, SP, 97/21: 99r; Pera, 30. V 1702.

⁴⁹ *Internuntio* – u sklopu tadašnjih diplomatskih odnosa predstavljao je niži rang poslanika određene države, uglavnom poslat po određenom poslu, što je uticalo da i njegova misija bude vremenski odgraničena.

⁵⁰ PRO, SP, 97/21: 102r.

U realizaciji naloga Londona Robert Saton našao se u nezavidnom položaju. On se nije, poput Vilijema Padžita, isticao dobrim poznavanjem prilika u osmanskoj državi, niti mentaliteta njenih podanika. Ovu činjenicu ističe Aron Hil. Po Hilu, Vilijem Padžit je bio „jedini čovek koji je mogao sačuvati naklonost Turaka i interes države [Engleske] zajedno“.⁵¹ Njegov ostanak u osmanskoj državi, koju je napustio maja 1702.,⁵² olakšao je Satonu da se privikne na novo okruženje. Sa druge strane, u vreme kada je imenovan za ambasadora na Porti Saton je imao tek 30 godina, nasuprot Padžitu koji je prevalio 60-u godinu života. Iako se neretko dešavalo da diplomate budu angažovane i u periodu koji bi se odredio floskulom „na pragu zrelosti“, Saton je neosporno bio mlad za komplikovane odnose koje je morao s punom pažnjom da prati. Nakon odlaska Padžita Saton se mogao osloniti na iskustvo Jakoba Kolijera,⁵³ sa kojim je od svih ostalih diplomata održavao najbliže kontakte.

Na prve nagoveštaje mogućeg rata u Evropi Šarl Feriol je postao preduzimljiv, ne štedeći novca ni obećanja u nameri da pridobije Portu.⁵⁴ Nastojao je da dobije dozvolu za izvoz velike količine kože, voska i drugih proizvoda sa Levanta u Tulon. Kako je Robert Saton predstavio Londonu, Feriolu je Porta bila mnogo „dostupnija“, aludirajući na sredstva kojima se koristio da bi je pridobio.⁵⁵ Još jedna njegova prednost bila je da je imao za tumača osobu iz svoje nacije, što drugi ambasadori nisu imali.⁵⁶ Da opasnost bude veća, tumači koji su engleskom ambasadoru stajali na raspolaganju bili su katolici pod zaštitom francuskog ambasadora. Njihova nesposobnost, nedostatak iskustva, ili pak nepoverenje, u čije je postojanje Saton sumnjao,⁵⁷ ograničavali su njegovo delovanje. Francuzi u Carigradu nisu se libili da koriste i lažnu propagandu, proturajući vesti o prilikama u Evropi, koje su često odstupale od realnog stanja.⁵⁸ Robert Saton se uprkos ovome nadao da će Padžit biti sposoban da predstavi dvoru prave prilike na Porti, ali to po njegovim očekivanjima neće biti moguće pre jeseni.⁵⁹

⁵¹ HILL 1709: xxiii (uvodni deo).

⁵² SETTON 1991: 406.

⁵³ Jakob Koljer bio je sin Justina Koljera, rezidenta Nizozemske na Porti od 1669. do 1680., kada ga je nasledio sin. U vreme kada je na položaj ambasadora Nizozemske došao Jakob Koljer (1682.-1718.) ugled ove države na Porti porastao je. Najznačajnija uloga na ovom položaju predstavljala medijacija u Sremskim Karlovcima. Videti i: BULUT 2000. O ulozi Jakoba Koljera u pregovorima tokom Velikog turskog rata: KOCIĆ 2014b (u štampi).

⁵⁴ PRO, SP, 97/21: 92r; ?, 20. III 1702.

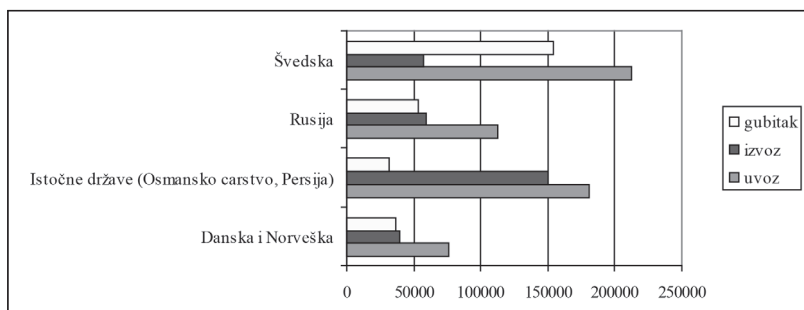
⁵⁵ PRO, SP, 97/21: 89r; Pera, 7/18. VIII 1702.

⁵⁶ PRO, SP, 97/21, 88r.

⁵⁷ PRO, SP, 97/21: 85r; Pera, 8. IX 1702.

⁵⁸ PRO, SP, 97/21: 97r; Jedrene, 23. IV 1702.

⁵⁹ PRO, SP, 97/21: 97v.

Grafikon 1; Bilans britanske trgovine u periodu od 1697. (nakon sklapanja mira u Rajsviku) do 1701. (zaključno sa Božićem)⁶⁰

Porta je i dalje Veneciju doživljavala kao najvećeg neprijatelja. U skladu sa ovim ona je rešila da nastavi sa izgradnjom flote, dok su je Tatari sa Krima ubedivali da uđe u novi rat sa Rusijom.⁶¹ Prema pojedinim procenama Porta je imala više interesa da prekine sa Rusima, nego sa Venecijom.⁶² Na kraju se na Porti došlo do zaključka da je smena hana najbolji način da se Tatari održe u pokornosti, kako ne bi došlo do rata sa Rusijom.⁶³ Naklonost prema miru Porta je potvrdila kada je sredinom decembra 1702. za velikog vezira izabrala ranijeg pregovarača u Sremskim Karlovcima Rami Mehmed-pašu (1702.-1703.).⁶⁴

Pad razmene mogao je da utiče na efikasnost engleske diplomatije. Ambasador u Carigradu, nalazio se na platnom spisku Levantske kompanije. Kako je došlo do pada trgovine, to su i sredstva koje je ona izdvajala za njegovu platu postala znatno niža. Robert Saton se na početku mandata uverio da njegova plata iznosi 10.000 dolara, odnosno 1.800 funti sterlinga.⁶⁵ Plata ambasadora i konzula isplaćivana je po osnovu ubirane „konzularine“ (engl. *consulage*),⁶⁶ koju su plaćali engleski trgovci, kao i strani trgovci koji su koristili engleske brodove, a ubirali su je konzuli i dostavljali je u blagajnu kompanije u Carigradu. Kako je uprava Levantske kompanije imala prilike da se uveri, konzularina, koja je do 1699. plaćana u iznosu od 2% od vrednosti robe, nije mogla biti ubirana zbog nedostatka novca. Kao odgovor doneta je odluka da se konzularina snizi na 1%.⁶⁷ To je direktno uticalo na platu ambasadora i konzula, kao i na njihovu efikasnost.

⁶⁰ Podaci korišćeni u izradi grafikona dobijeni iz: MACPHERSON 1805, II: 719.

⁶¹ PRO, SP, 97/21: 102v; Pera, 30. XI 1702.

⁶² PRO, SP, 97/21: 119r. Poseban dokumenat u vidu glosa, u kojima je Saton u formi kratkih beležaka hronološki naveo pojedine događaje i svoje lične impresije.

⁶³ PRO, SP, 97/21: 104r; Pera, 30. XII 1702.

⁶⁴ PRO, SP, 97/21: 106r; Pera, 23. XII 1702.

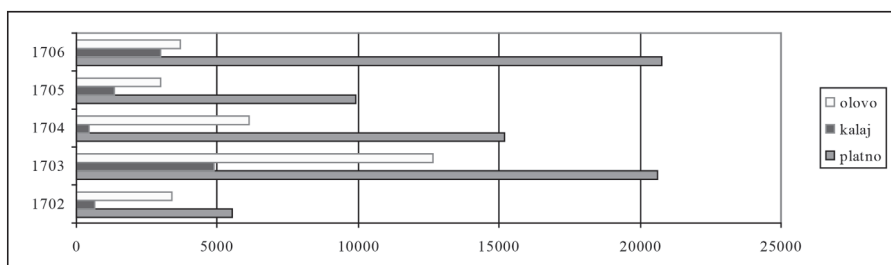
⁶⁵ PRO, SP, 97/21: 97. Funta sterlinga figurirala je kao obračunski novac, dok je dolar korišćen u slobodnom opticaju.

⁶⁶ O značaju konzularine tokom XVII. veka: KOCIĆ 2014a (u štampi).

⁶⁷ PRO, SP, 105/209: 67; London, 27. II 1700.

Odnosi sa Portom, sa aspekta prioriteta Londona, stavljeni su u drugi plan. Parlament je u periodu od 1700. do 1703. prednost dao trgovini sa Dalekim i Srednjim Istokom.⁶⁸ Sa druge strane, Francuska je iskoristila Veliki turski rat za plasman velike količine vunениh tkanina na Levant iz Tulona.⁶⁹ U isto vreme Uprava Levantske kompanije nastojala je da sačuva monopolski položaj na ovom tržištu suzbijajući u korenu svaku konkurenciju, koja bi se javila među njenim trgovcima.⁷⁰ Po odluci od 24. oktobra 1701. predviđeno je da svaki trgovac koji je poslovao pod njenim okriljem položi zakletvu.⁷¹ Za sve one koji su odbili da to učine predviđeno je da plate dažbinu od 4%, koja se navodi kao „a broke“.⁷²

Naredne godine uprava Levantske kompanije rigoroznije nastupa, zahtevajući prema odluci od 12. maja 1702. da svi trgovci engleske nacije koji budu odbili da polože zakletvu, plaćaju na ime konzularine 20% od vrednosti robe, koju budu dopremili na Levant.⁷³ Neretko se dešavalo da engleski trgovci odbiju da polože zakletvu radi da prodaju robu po uslovima koji su vladali u Osmanskom Carstvu, predviđeni za ostale Evropljane.⁷⁴ Time je Robert Saton ukazao na glavni problem engleskog prisustva. Po dokumentu iz 1701. dobilo je „otпуст“ iz kompanije 25 trgovaca, dok je jedanaestorici dozvoljeno da nastave da se bave trgovinom.⁷⁵

Grafikon 2; Izvoz tekstila, olova i kalaja iz Engleske na Levant od 1702. do 1706.⁷⁶

⁶⁸ O ulozi Levanta u evropskoj privredi početkom XVIII veka: KOCIĆ 2014a (u štampi).

⁶⁹ PRO, SP, 97/21: 92v; ?, 20. III 1702. Ista informacija ponovljena je u drugom pismu Satona lordu Mančesteru: PRO, SP, 97/21: 94r; ?, 30. V 1702.

⁷⁰ Uprava kompanije se žalila se 1699. na pojedince, koji su prodavali svoju robu (u prvom redu platno) zaobilazivši njene propise; PRO, SP, 105/209: 63; London, 8. III 1699.

⁷¹ Polaganje zakletve Levantska kompanija je u više navrata zahtevala tokom XVII. veka: KOCIĆ 2014a.

⁷² Kompanija je po merama koje je preduzela u leto 1699. za robu koja je dopremana na Levant brodovima koji se nisu nalazili na „spisku (*Ship Manifest*)“ nalagala da plate konzularinu u visini od 20% od njene vrednosti; PRO, SP, 105/209: 66; London, 5. VII 1699.

⁷³ PRO, SP, 97/21: 103r-103v; Pera, 30. XI 1702.

⁷⁴ PRO, SP, 97/21: 103v.

⁷⁵ PRO, SP, 105/209: 71-72; London, 5. II 1701.

⁷⁶ Grafikon je izrađen na osnovu podataka iz: PRO, SP, 105/145: 333; London, 21. XI 1707.

Robert Saton predstavio je pad prihoda od konuzularine kao razlog, koji je uticao na njegovu moć da sprovodi naredbe „kralja, države i dvora“.⁷⁷ U tim okolnostima nastojao je da prestavi Vajtholu neophodnost da njegova primanja budu veća vezujući se za činjenicu da bi njegovo delovanje bilo efikasnije, ukoliko bi ostao u Jedrenu, gde je boravio sultan. Boravak van Carigrada, gde se nalazila njegova rezidencija, tretirano je u dodatne rashode, jer je trebalo organizovati život izvan regularnog okruženja. Kako nije raspolagao sredstvima, bio je prinuđen da u Jedrene ostavi neiskusnog tumača.⁷⁸

Daltaban-paša, označen je tvorac „Projekta“, koji se svodio da na ključna mesta dovede sebi odane ljude. Svoju popularnost uspeo bi da sačuva jedino u slučaju da Porta objavi rat nekoj od susednih država, za šta je nastojao da pre početka leta okupi vojsku od 100.000 vojnika.⁷⁹ Njegovo uklanjanje sredinom januara 1703. nije otklonilo jaku struju u vojsci i narodu, koja je bila za rat sa Venecijom. Veliki vezir Rami Mehmed-paša dolazak na vlast nije obeležio smenama ljudi, koje je njegov prethodnik uzdigao. Opređenjen je za mir, koje je njegovim izborom postalo zvanični kurs osmanske spoljne politike, u isto vreme nije odgovaralo narodu. Kajmakam Carigrada ulagao je sve napore da bi otkrio autore pisama, koji su pozivali narod i vojsku na otvorenu pobunu protiv vlasti.⁸⁰ Osmansko društvo bilo je zahvaćeno velikim vrenjem. Procenjujući prilike Saton je nedvosmisleno zaključio da se ništa ne može reći sa sigurnošću,⁸¹ nagoveštavajući Londonu da rasplet može biti neočekivan. Do tada je završen posao na razgraničenju, kao jednoj od odredbi ugovora u Sremskim Karlovcima. On je muslimanima ukazao na definitivno napuštanje tradicije svetog rata (ar. *džihad*),⁸² stvorivši masu nezadovoljnika u osmanskom društvu.

Kraljica Ana uspela je da se učvrsti na vlasti, okupivši odane ljude, dok je na spoljnopoličkom planu London nastojao da od Luja XIV. odbije sve saveznike. Veliki uspeh predstavljala je odluka Portugala da se priključi Velikoj alijansi (15. V 1703.).⁸³ Kada je sazvan novi Parlament, Ana je shodno stečenoj poziciji, nastupila odlučnije, što se zaključuje iz njenog govora (održanog 16. XI 1703.).⁸⁴ Pozadinu njenog uspona svakako predstavlja činjenica da je saveznika našla u Džonu Čerčilu, vojvodi od Malboroa, čiju je suprugu učinila najmoćnijom lično-

⁷⁷ PRO, SP, 97/21: 96v.

⁷⁸ PRO, SP, 97/21: 100v; Pera, 30. V 1702.

⁷⁹ PRO, SP, 97/21: 121r; Pera, 28. I 1703.

⁸⁰ PRO, SP, 97/21: 121v.

⁸¹ PRO, SP, 97/21: 123r; Pera, 7. III 1703.

⁸² ABOU EL HAJ 1969: 475.

⁸³ BOYER 1722: 95.

⁸⁴ Odštampan u: BOYER 1722: 97-98.

šću na dvoru.⁸⁵ U svemu tome odnosi sa Portom, osim na polju mogućeg rata sa Leopoldom I., nisu se mnogo ticali Londona.

„Jedrenski događaj“ obuhvata preko mesec dana previranja u društvu (od 17. VII. do 22. VIII. 1703.), koje je moglo imati mnogo ozbiljnije posledice, da su uz Mustafu II (1695-1703)⁸⁶ stali odlučniji ljudi. Hrišćanima u Carigradu i njegovim predgrađima naređeno je da ne napuštaju kuće radi vlastite sigurnosti, osim kada su trebali nabaviti namirnice. Nisu bile sigurne ni diplomate, koje su se morale skloniti od mogućeg linča muslimana. Pobunjenici su objavili da se sultanovo ime ne pominje u molitvi petkom,⁸⁷ osim ukoliko on bude lično prisutan.⁸⁸ Time su direktno nametali njegovo prisustvo u Carigradu, što je bio jedan od njihovih zahteva. U tom momentu oni nisu želeli da uklone Mustafu II. Na to su se rešili kada su predstavnici poslali da dostave peticiju kažnjeni, a sultan odlučio da ostane u Jedrenu kako bi dobio na vremenu.

„Jedrenski događaj“ osoben je po tome što predstavlja prvi pokušaj da se nađe alternativa za do tada vladajuću dinastiju.⁸⁹ Među pobunjenicima se vodila prepirka da li da nakon smene Mustafe II. treba izabrati za vladara nekog iz iste dinastije, ili da na čelo države dođe pripadnik druge ugledne porodice. Kao alternativa predlagan je krimski han, čak i predstavnici porodice Ibrahim-hana, potomci Mehmed-paše Sokolovića.⁹⁰ Nakon prevrata, tokom koga je na vlast doveden po većinu najprihvatljiviji Ahmed III. (1703.-1730.), Porta se okrenula uspostavi unutrašnje stabilnosti, do čega je došlo nekoliko godina kasnije.⁹¹ Do tog vremena London je zadržao interesovanje za Levant jedino u pitanjima koja su se ticala odbrane stečenih trgovačkih pozicija. Komunikacija sa Portom ostala je važna sa aspekta suzbijanja francuske privaterije, koja se prvih godina Rata za špansko nasleđe razbuktala do neslučenih razmera.

⁸⁵ ПЕНИНГТОН 2002: 558.

⁸⁶ O vladavini ovog sultana od stupanja na vlast do mira u Sremskim Karlovcima detaljnije u: KOCIĆ 2014b (u štampi).

⁸⁷ Pominjanje imena vladajućeg sultana u molitvi (ar. *hutba*) petkom imalo je simbolično značenje, koje je odražavalo odnos podanika (muslimana) prema vladaru. Ovaj običaj primenjivan je od prvih dana islama, a Osmanlije su ga u vreme uspona njihove države prihvatile kao pravilo.

⁸⁸ PRO, SP, 97/21: 136v; Pera, 20. VIII 1703.

⁸⁹ Savremeni izveštaj o “Jedrenskom događaju”: DE LA MOTRAYE 1723, I: 238-245. O njemu detaljnije u: ABOU EL HAJ 1984: 16-40; KOCIĆ 2014b (u štampi). Ovde je navedena dodatna literatura.

⁹⁰ ЕМЕСЕН 2004: 68.

⁹¹ КОЦИЋ 2013b: 20-40.

Zaključak

Pozicije koje je Engleska stekla na Porti u vreme pregovora u Sremskim Karlovcima nije uspela da iskoristi da bi popravila loše stanje u trgovini sa Levantom. Francuska konkurencija koja je smišljeno znala da objedini političke i ekonomske interese, služeći se svim sredstvima, bila je isuviše jaka za Roberta Satona, koji je dužnost ambasadora u Carigradu započeo u napetom razdoblju po osmansku državu. Dobri odnosi nisu narušeni ni zbog intriga ambasadora Luja XIV. Šarla Feriola, ali su sa aspekta prioriteta Londona stavljeni u drugi plan. Mnogo više od političara za Levant su bili zainteresovani poslovni krugovi, objedinjeni u Levantskoj kompaniji. Međutim, struja koja je prevladala dolaskom Ane na vlast imala je druge proritete, rešena da iskoristi nestanak Karlosa II. za ostvarenje svojih teritorijalnih ambicija. Rat za špansko nasleđe stvorio je od Porte korisnog saveznika za obe sukobljene strane. Robert Saton dobio je zadatak da spreči Portu da zarati sa Bečom, zadatak koji je predstavljao suštu suprotnost Feriolovim kombinacijama, koje je kreirao Versaj.

Bibliografija

Izvori

Neobjavljena arhivska građa

Public Record Office [The National Archive at Kew, Great Britan] (PRO)

State Papers (SP)

97/21 – Lord Paget and Sir Robert Sutton, 1698-1705,

105/145 – Register book of Levant Company recording commissions and instructions to ambassadors and consuls, agreements, petitions and memoranda to the government, 1668-1710

105/209 – Register of orders made by General Court of the Levant Company, 1662-1727

Objavljene zbirke građe

GRIMBLOT, Paul. 1848. *Letters of William III. and Louis XIV. and of their Ministers; illustrative of the Domestic and Foreign Politics of England from the Peace of Ryswick to the accession of Philip V. of Spain. 1697 to 1700*, vol. I-II. London: Longman, Brown, Green, and Longmans.

KURAT, Akdes Nimet. 1953. *The Despatches of Sir Robert Sutton, Ambassador in Constantinople, 1710-1714*. London: Royal Historical Society.

DU MONT, Jean. 1731. *Corps Universel diplomatique du droit des Gents*, vol. VII, part II. Amsterdam – la Haye: Chez P. Brunel &.

SUTTON, Manners. 1851. *The Lexisngton Papers; Or, Some Account of the Courts of London and Vienna; at the Conclusion of the Seventeenth Century. Extracted from the*

Official and Private Correspondence of Robert Sutton, Lord Lexington, British Minister at Vienna, 1694-1698. London: John Murray, Aklbemarle Street.

VARENBERGH, Emile. 1870. *Correspondance du Marquis de Ferriol Ambassadeur de Louis XIV a Constantinople Avec un Introduction.* Anvers: Tipographie J.-E. Buschmann.

Literatura

ABOU EL HAJ, Rifa'at. 1967. Ottoman Diplomacy at Karlowitz. *Journal of the American Oriental Society*, 87, n° 4, 498-512.

ABOU EL HAJ, Rifa'at. 1969. The Formal Closure of the Ottoman Frontiers to Europe, 1699-1703. *Journal of the American Oriental Society*, vol. 89, n° 3: 467-475.

ABOU EL HAJ, Rifa'at. 1984. *The 1703 Rebellion and the Structure of Ottoman Politics.* Istanbul: Nederlands Historisch-Archeologisch Instituut.

BIZOZERI, Simpliciano. 1720. *La Sagra Lega Contro la Potenza Ottomana*, vol. II. Milano: Nella Regia Ducale Corte.

BOYER, Abel. 1722. *The History of the Life & Reign of Queen Anne.* London: Printed by J. Roberts.

BRENNER, Demokos Antal (1739). *Histoire des Revolutions de Hongrie ou l'on donne Une idee juste de son legitime Gouvernement. Avec les Memoires du Prince Francois Rakoczy sur la Guerre de Hongarie Depus 1703, jusqu' a fin. Et veus du comte Betlen Niklos Sur les Affaires de Transilvanie*, vol. I. A la Haye: Chez Jean Neaulme.

BULUT, Mehmed. 2000. *Ottoman-Dutch Economic Relations in the Early Modern Period 1571-1699.* Utrecht: Universiteit Utrecht.

DE LA CHENAYE-DESBOIS, M.1773². *Dictionnaire de la Noblesse*, vol. I-VI. Paris: Chez Antoine Boudet.

EMECEN, Feridun. 2004. Osmanska politička historija. Od osnivanja do Kučuk Kajnardže. U *Historija osmanske države i civilizacije*, (ur.) İHSANOĞLU, Ekmeleddin. Sarajevo: Orijentalni institut u Sarajevu, Posebna izdanja 26: 3-76.

КОЦИЋ, Марија. 2013а. *Венеција и хајдуци у доба Морејског рата*. Београд: Hesperiaedu & Филозофски факултет.

КОЦИЋ, Марија. 2013б. Колебања у односима Порте и Европе од „Једренског догађаја“ (1703) до успоставе стабилне владавине Ахмеда III (1706). *Војноисторијски гласник*, 2: 20-40.

КОСИЋ, Марија. 2014а. *Diplomatija u službi kapitala: evropske nacije na osmanskom Levantu (XVI-XVIII vek)*. Beograd: Hesperiaedu & Filozofski fakultet.

КОСИЋ, Марија. 2014б. *Turska u međunarodnim odnosima 1688-1699: put u evropsku diplomatiju*. Beograd: Hesperiaedu & Filozofski fakultet.

МАСФЕРСОН, David. 1805. *Annals of Commerce, Manufactures, Fisheries and Navigation, with Brief Notices of the Arts and Sciences Connected with them*, vol. I-IV. London: Printed for Nichols and Son &.

MITCHAEL, Wolfgang. 1908. The Treaties of Partition and the Spanish Succession. U *The Cambridge Modern History: vol. V, The Age of Louis XIV*, ur. Stanley Leathe –

- Adolphus William Ward – Geofge Walter Pothero. Cambridge: Cambridge University Press: 372-400.
- DE LA MOTRAY, A[ubry]. 1723. *Travels through Europe, Asia and into Part of Africa*, vol. I-II. London: Printed for the Author.
- OTTIERI, Francesco Maria. 1753. *Istoria delle Guerre avvenute in Europa e particolarmente in Italia per la successione alla Monarchia delle Spage dall' anno 1696. sino all' anno 1725*, vol. I-VI. Roma: Con licenza de' superiori.
- ПЕНИНГТОН, Доналд Х. 2002. *Европа у седаманаестом веку*. Београд: Клио.
- ROOSEN, William. 1987. *The Origins of the War of the Spanish Succession*. U: *The Origins of War in Early Modern Europe*, ur. Jeremy Black. Edinburgh: John Donald.
- САМАРЦИЋ, Никола. 1992. *Француска и Турска 1687-1691*. Београд: Историјски институт САНУ.
- SAMARDŽIĆ, Nikola. 2005. *Istorija Španije*. Београд: Plato.
- САМАРЦИЋ, Никола. 2007. Прво уређење југоисточне Европе – Карловачки мир 1699.-. *Новоназарски зборник*, 30: 91-105.
- SETTON, Keneth M. 1991. *Venice, Austria and the Turks in the Seventeenth Century*. Philadelphia: The American Philosophical Society.
- TEMPERLEY, Harold. 1908. *The Revolution and the Revolution Settlement in Great Britain*. U Leathes – Ward – Pothero 1908: 236-277.
- TOURNEFORT, Joseph de Pitton. 1741. *A Voyage into the Levant perform 'd by Command of the late French King*, vol. I-III, London: Printed for D. Midwinter.
- VON HAMMER, Joseph. 1979. *Historija Turskog /Osmanskog/ carstva*, preveo Nerkez Smailagić, vol. I-III. Zagreb: Štamparski zavod „Ognjen Prica“.
- HILL, Aaron. 1709. *A Full and Just Account of the Present State of the Ottoman Empire*. London: Printed for the Author.
- YOUNG, William. 2004. *International Politics and Warfare in the Age of Louis XIV and Peter the Great*. Lincoln; iUniverse.
- WOOD, Alfred. 1964². *A History of the Levant Company*. Oxon: Frank Cass & Co. Ltd.

England and the Porte from Karlovac Peace Treaty to the “Edirne event”

England achieved favourable position at the Porte at the time of Karlovac negotiations, but it did not use it to improve poor trade with the Levant. French competitors knew how to couple political and economic interest and used all available means to use that, so they proved too strong for Robert Sutton, English ambassador who took over that office at the strained times for the Ottoman Empire. Good relations between France and Turkey were not undermined even by intrigues of Louis XIV ambassador, Charles Feriol, but London did not give those

relations high priority. Business people united into Levant Company showed more interest in Levant than politicians. Powers that prevailed after Anna had obtained the English throne had different priorities, they were resolute to use disappearance of Carlos II to achieve territorial aspirations. The war over Spanish inheritance made the Porte useful ally for both confronted sides. Robert Sutton was given task to prevent the Porte from starting the war against Vienna, just the opposite from Feriol combinations, created by Versailles.

Ključne reči: Vilijem Padžit, Robert Sutton, Porta, Engleska, diplomatija, Levantska kompanija.

Keywords: William Paget, Robert Sutton, Porte, England, diplomacy, Levant Company

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI 46

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

The logo for FF press, featuring the letters 'FF' in a stylized font with a horizontal line through them, followed by the word 'press' in a lowercase, sans-serif font.

ZAGREB 2014.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 46

Izdavač / Publisher

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher

Vlatko Previšić

Glavni urednik / Editor-in-Chief

Hrvoje Gračanin

Uredništvo / Editorial Board

Bruna Kuntić-Makvić (stara povijest/ancient history), Zrinka Nikolić Jakus (srednji vijek/
medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Željko Holjevac
(moderna povijest/modern history), Tvrтко Jakovina (suvremena povijest/contemporary history),
Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history),
Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Board

Denis Alimov (Sankt Peterburg), Živko Andrijašević (Nikšić), Csaba Békés (Budapest), Rajko
Bratož (Ljubljana), Snježana Buzov (Columbus, Ohio), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki
(Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Alojz Ivanišević (Wien),
Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Karl Kaser (Graz),
Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj),
Nada Proeva (Skopje), Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd),
Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

Izvršna urednica za tuzemnu i inozemnu razmjenu /

Executive Editor for Publications Exchange

Kristina Milković

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant

Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb

Tel. ++385 (0)1 6120 150, 6120 158, faks ++385 (0)1 6156 879

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at
Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“
<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske,

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS

Naslovna stranica

Iva Mandić

Grafičko oblikovanje i računalni slog

Ivanka Cokol

Lektura

Jadranka Brnčić

Tisak

Web2tisak, Zagreb

Naklada

250 primjeraka

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrcak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*